

Norbert Mendecki

Autentyczność Mi 4, 6-7

Collectanea Theologica 52/2, 85-88

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. NORBERT MENDECKI, WIEDEN

AUTENTYCZNOŚĆ Mi 4, 6—7

Rozdziały 4 i 5 Księgi Micheasza są zbiorem perykop połączonych w grupy tematyczne.¹ Mi 4, 1—4 rozpoczyna serię obietnic dla narodu wybranego. Jeszcze w poprzedzającym tekście (Mi 3, 9—12) rozbrzmiewa nuta groźby: „Jeruzalem rumowiskiem się stanie, a góra świątyni — szczytem zalesionym.” Ale już następne wiersze (4, 1 nn) zapowiadają świetlaną przyszłość Jeruzolimy: ona to stanie się centrum całego świata; wszystkie narody przyjdą w procesji do świętego miasta i nawrócą się do Boga Jahwe. Wiersz 5 zamyka perykopę słowami: „Choćby wszystkie ludy chodziły, każdy w imię boga swego, my jednak chodzić będziemy w imię Boga naszego, Jahwe, zawsze i na wieki.” Przepuszcza się, że wiersz ten stojący niejako w opozycji do 4, 1—4 został wtrącony przez redaktora Księgi Micheasza.² Następne wiersze (4, 6—7) są znowu obietnicą prorocką: rozproszony naród zostanie zebrany w jedno. Za tą obietnicą kryje się smutna rzeczywistość: naród utracił wolność. Rozproszenie ma zasięg uniwersalny. Królestwo izraelskie przestało istnieć. Bardzo dobitnie i plastycznie mówi wiersz 8 o samotnej wieży pasterskiej na wzgórzu świątynnym. Tam, gdzie dawniej stała budowla święta, teraz wypasa się owce.

Z jakiego okresu pochodzą owe wiersze? Czy można je jednoznacznie uznać za Micheaszowe? Niniejsza analiza językowo-treściowa jest próbą odpowiedzi na te pytania. Ograniczymy się przy tym do wierszy 6—7, gdyż wiersz 8 stanowi samodzielny fragment.³

Perykopę 4, 6—7 rozpoczynają dwa wyrażenia: „Owego dnia” i „wyrocznia Jahwe”, które mają funkcję wprowadzającą. Sformułowanie „Odtąd i aż na zawsze” zamyka perykopę. Tak więc 4, 6—7 stanowi jednolitą całość, ze wstępem i zakończeniem. Pod względem treści perykopa zbliżona jest do Mi 2, 12—13. Niektórzy egzegeci

¹ W. Rudolph, *Micha, Nahum, Habakuk, Zephanja (Kommentar zum Alten Testament 13, 3)*, Gütersloh 1975, 24. Cytaty biblijne wg BT (Poznań 1965).

² T. Robinson — F. Horst, *Die zwölf Kleinen Propheten (Handbuch zum Alten Testament 1, 14)*, Tübingen 1964, 141; W. Rudolph, *dz. cyt.* 81.

³ T. Robinson — F. Horst, *dz. cyt.*, 141.

widzieli najodpowiedniejsze miejsce dla 2, 12—13 właśnie za wierszami 4, 6—7, jako kontynuację treściową.⁴

Obietnica (4, 6—7) zapowiada zebranie rozproszonego narodu. Dwa paralelne czasowniki 'sp. Q—qbs Pl, wyrażające ideę zebrania, są najprawdopodobniej dziełem Ezechiela albo jego szkoły.⁵

Następne wyrażenie „chromi i wygnańcy” znajduje się także u Sof 3, 19: Oba teksty (Mi 4, 6—7 i Sof 3, 19) spokrewnione są ze sobą pod względem treści i słownictwa. Oba niosą obraz wzięty z życia pasterskiego. Jak pasterz zbiera zagubione owieczki, tak Jahwe gromadzi rozproszony naród. Przenośnię tą znajdujemy najwcześniej u Ezechiela.⁶ Cały rozdział 34 Księgi Ezechiela poświęcony jest temu tematowi. Na uwagę zasługuje wiersz 16, przedstawiający w plastyczny sposób troskliwą opiekę Jahwe nad chorymi i skałeczonymi owcami: „Zagubioną odszukam, zabląkaną sprowadzę z powrotem, skałeczoną opatrzę, chorą umocnię, a tłustą i mocną będę ochraniał. Będę pasł sprawiedliwie.” To samo sformułowanie znajduje się w w. 4 w odniesieniu do niesprawiedliwych pasterzy. Zbliżenie treściowe pomiędzy Mi 4,6 = Sof 3, 19 z jednej strony a Ez 34, 4. 16 z drugiej zostaje jeszcze bardziej potwierdzone przez użycie w wymienionych tekstach czasownika *ndh* NI.

Ostatnie zdanie w wierszu 6 mówi o wyrządzonej krzywdzie, którą Jahwe osobiście dopuścił na naród jako karę za popełnione przestępstwa. W zdaniu tym użyty jest czasownik *raa* HI. Jahwe jest podmiotem w następujących tekstach: Wj 5, 22; Ib 11, 11; Joz 24, 20; 1 Sm 17, 20; Jer 25, 6.29; 31, 28; Sof 1, 21; Zch 8, 14; Ps 44, 3; Rt 1, 21.⁷ Z tej całej serii na uwagę zasługują Jer 31, 28 i Zch 8, 14. W wierszach tych kara Boża na naród należy do przeszłości, podobnie jak u Mi 4, 6. Obydwa fragmenty pochodzą jednak z okresu po niewoli babilońskiej.⁸ W innych tekstach, jak Joz 24, 20 i Jer 25, 6. 29, kara Boża dla narodu zostaje dopiero przepowiedziana.

Ostatnie sformułowanie w wierszu 6 „i tych, których utrapię” jest zdaniem względnym (ze słówkiem *aszer*). W obrębie tekstów mówiących o zebraniu rozproszonego narodu⁹ zdania względ-

⁴ T. Willis, ZAW 1968, 53, przyp. 37.

⁵ N. Mendekki, *Die Sammlung des zerstreuten Volkes*, Wien 1980, 72 (rozprawa doktorska).

⁶ Dwa inne teksty (Iz 40, 11 i Jer 31, 10) traktujące ten sam temat są młodsze od Ezechielowego. Iz 40, 11 pochodzi z końca okresu niewoli babilońskiej, por. C. Westermann, *Das Buch Jesaja. Kapitel 40—66 (Das Alte Testament deutsch 21)*, Göttingen 1970, 7 nn. Z tego samego okresu, lub nieco później pochodzi Jer 31, 10, por. S. Böhmmer, *Heimkehr und neuer Bund. Studien zu Jeremia 30—31*, Göttingen 1976, 68—70.

⁷ Według H. J. Stoebe (THAT II) 803.

⁸ Por. S. Böhmmer, *dz. cyt.*, 72.

⁹ Do tekstów tych należą: Pp 30,3—4; Iz 11,11—12; 40,11; 43,5—6; 54,7—8; 56,8; Jer 23,3; 29,14b; 32,37; 31,7—8a; Ez 11,17; 20,34.41; 28,25; 29,13; 34,13; 36,24; 37,21; 39,27; Mi 2,12; 4,6—7; Sof 3,18—20; Zch 10,8,10; Ps 106,47 = 1 Krn 16,35; 107,2—3; Neh 1,9.

ne są typowe dla języka Ezechiela i jego szkoły, oraz dla miejsc, które są zależne od Księgi Ezechiela, np. Jer 23, 3; 29, 14; 32, 37 itp.¹⁰ Schemat obietnica + zdanie względne znajduje się u Ez 11, 17; 20, 34.41; 28, 25; 29, 13. Różnica pomiędzy tymi tekstami a Mi 4, 6 polega na tym, że w zdaniu względnym u Ez użyty jest czasownik *pus* HI (rozproszyć), podczas gdy w naszym tekście mamy czasownik *raa* Hi. Pod względem treści Mi 4, 6 wyraża tę samą ideę, co teksty Ezechielowe. Ezechielowe „rozproszenie” zostaje tutaj zrozumiane jako kara Boża. Ponadto wiersz 6 (Mi 4, 6) zawiera czasownik *ndh* NI (rozproszyć), będący synonimem innego czasownika *pus* Hi (rozproszyć).

Z powyższego wynika jednoznacznie, że Mi 4, 6 wyrósł z kręgu słowno-literackiego Księgi Ezechiela. A że między Ezechielem a Mi 4, 6 leży dystans czasowy, wskazuje na to interpretacja rozproszenia narodu jako kary Bożej. Komentarz jest późniejszy od faktu.

O ile wiersz 6 zapowiada zebranie rozproszonego narodu, o tyle wiersz następny sięga myślą w przyszłość. Jakie znaczenie ma to zebranie rozproszonych? W jakim celu zbiera Jahwe wygnańców? Na te pytania odpowiada wiersz 7: „Chromych uczynię Resztą”. Jakkolwiek w okresie przed niewolą babilońską owo sformułowanie było jednoznacznie rozumiane jako groźba, od czasów Deuteroizajasza pojęcie Reszty narodu uległo radykalnej zmianie.¹¹ W miejsce grózb dla Reszty, mamy teraz obietnice. Dlatego to pozytywne znaczenie Reszty zdradza pochodzenie treściowe od Izajasza niewoli babilońskiej. Dla niego „Reszta” narodu jest nośnikiem starotestamentowych obietnic, początkiem nowej generacji. Z tego duchowego klimatu wyrósł nasz tekst. Nic więc dziwnego, że w następnym zdaniu mowa jest o narodzie wielkim. Ta obietnica dana patriarchom¹² będzie teraz zaktualizowana. Ze zdziśiatkowanej „Reszty” wyrośnie liczebnie mocny naród. A stanie się to dzięki Jahwe, który odtąd będzie królował na wieki na Syjonie.

Tytuł królewski dla Jahwe spotykamy dosyć często na kartach Starego Testamentu. Ale tylko u Deuteroizajasza i w tekstach pokrewnych Deuteroizajaszowi przybiera ten tytuł znaczenie soteriologiczne.¹³ Jahwe jest nie tylko królem Izraela, ale równocześnie jego wybawicielem.

Syjon od pradawnych czasów uchodził za mieszkanie Jahwe.¹⁴ Tutaj znajduje się jego tron królewski. Dlatego Jerozolima jest miastem chronionym przez Boga, niezdobytą twierdzą. Tradycja związana ze Syjonem jako górą świętą przeżyła okres kryzysu po zburzeniu Jerozolimy w r. 857. Jak Jahwe mógł dopuścić do takiej

¹⁰ N. Mendecki, *dz. cyt.*, 24—48.

¹¹ H. Wildberger (THAT II) 852—854.

¹² Por. Rdz 12,2; 17,20; 21,18; 46,3; Wj 32,10 itp.

¹³ J. A. Soggin (THAT I) 915—919.

¹⁴ Por. Iz 8,18; Ps 74,2; 132,13; 135,21 itp.

katastrofy? Czyż Jahwe jest Bogiem słabszym od innych bogów? Dzięki Deuteriozajaszowi ożyły znów nadzieje na lepszą przyszłość: Jahwe powróci na Syjon a jego królestwo będzie trwało wiecznie.¹⁵ Wątek tej nadziei przewija się przez cały okres po niewoli babilońskiej. Z tego klimatu oczekiwania wyrósł nasz wiersz. Szczególnie blisko stoi w. 7 prorocztwu Drugiego Izajasza 40, 9—11. Tutaj Jahwe wraca triumfalnie na Syjon a rozproszonemu narodowi przepowiada zebranie. Te dwa elementy spotykamy w wierszu 7.

Z powyższych wywodów wynika, że nasz tekst (Mi 4, 6—7) wyrósł z kręgu teologii Ezechiela i Deuteriozajasza. Można przyjąć, że cały wiersz 6 nasiąknięty jest terminologią Ezechielową, zaś wiersz 7 wykazuje tendencje zbliżeniowe do Drugiego Izajasza. Chociaż początek wiersza nawiązuje jeszcze do Ezechiela, kolejne wyrażenia należą jednak już do spuścizny deuteriozajaszowej. Dlatego też „chromi” i „wyrzutki” z wiersza 7 stanowią pomost pomiędzy tymi dwoma tradycjami. Graficznie można by to przedstawić w następujący sposób:

w. 6	}	Owego dnia — wyrocznia Jahwe —
Ez		zbiorę chromych, zgromadzę wygnańców i tych, których utrapilem.
w. 7	{	C h r o m y c h uczynię Resztą,
Deutiz		a w y r z u t k ó w narodem mocnym.
(„—” Ez)		I będzie królował Jahwe nad nimi na górze Syjon, odtąd i aż na zawsze

AUTHENTIZITÄT VON Mich 4,6—7

In Mich 4,6—7 werden von Ezechiel und Deuteriojesaja stammende Traditionen verarbeitet. Das Wortpaar 'sp Q — qbs PI könnte von Ezechiel stammen. Das Bild der versprengten Schafe mit dem Verb *ndh* NI sowie der Relativsatz mit der Anspielung auf die Zerstreuung wurde von Ezechiel übernommen. So dürfte der ganze V. 6 nach dem Vorbild Ezechiels sprachlich geformt worden sein. Der Übergang von der ezechielischen Tradition zur deuteriojesajanischen wird dann in V. 7a deutlich sichtbar. V. 7a greift zwar das ezechielische Bild der versprengten Schafe von V. 6 auf. Die folgenden Termini gehen aber bereits auf Deuteriojesaja zurück, so der Restgedanke, die Erhöhung Israels — das Werden zum starken Volk mit Jahwe als König auf dem Berge Zion. V. 7 ist somit unter dem Einfluß der deuteriojesajanischen Tradition entstanden.

¹⁵ Por. Iz 40,9; 41,27; 46,13; 51,11.16; 52,7—8 itp.